

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської підготовки

Кафедра екологічного права і контролю

Магістерська кваліфікаційна робота

на тему: «Сучасний стан економіко-правового механізму екологічної політики України»

Виконала студентка групи МЕК-19

Спеціальності 101 «Екологія»

Залюбовська Ангеліна Миколаївна

Керівник д.геогр.н., проф.

Лоєва Інеса Дмитрівна

Рецензент д.геогр.н., проф.

Полевой А.М.

Одеса-2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Інститут, факультет магістерської підготовки

Кафедра екологічного права і контролю

Рівень вищої освіти магістр

(шифр і назва)

Спеціальність 101 «Екологія»

Спеціалізація «Екологічний контроль та аудит»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедрою О.Г.Владимирова

к.геогр.н., доц. _____

“23” жовтня 2020 року

**ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Залюбовській Ангеліні Миколаївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи «Сучасний стан економіко-правового механізму екологічної політики Україн»

Керівник роботи Лоева Інеса Дмитрівна д.геогр.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

1. Затверджені наказом вищого навчального закладу від “16”жовтня 2020 року № 194»С»

2. Строк подання студентом роботи 11.12.2020 р.

3. Вихідні дані до роботи джерела наукової, методичної та економіко-правової екологічної політики України

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1 Економічні інструменти природокористування

2 Плата за використання природних ресурсів

3 Природоохоронний фонд та його використання

Висновки

6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

7. Дата видачі завдання 23.10.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1	Написання 1-го розділу магістерської роботи.	26.10.20 -		
2	Написання 2-го розділу магістерської роботи.			
3	Рубіжна атестація	16.11.20		
4	Написання 3-го розділу магістерської роботи.			
5	Формулювання висновків магістерської роботи. Оформлення магістерської роботи	- 30.11.20		
6	Перевірка магістерської роботи науковим керівником, надання відгуку	1.12.20- 5.12.20		
7	Перевірка на антиплагіат	06.12.20-		
8	Перевірка магістерської роботи зав. кафедрою	07.12.20- 10.12.20		
9	Отримання рецензії	10.12.20- 14.12.20		
10	Попередній захист магістерської роботи на кафедрі	15.12.20- 16.12.20		
11	Надання магістерської роботи до деканату	16.12.20		
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)			

Студент

(підпис)

Залюбовська А.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Лосва І.Д.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

**«СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»**

Залюбовська Ангеліна Миколаївна

Основна частина функцій по формуванню економічного механізму природокористування реалізується на державному рівні. Це, перш за все, розробка і прийняття законодавчих актів, встановлення порядку відрахування і розмірів платежів за спеціальне використання природних ресурсів, встановлення лімітів, виділення коштів з бюджету на будівництво природоохоронних об'єктів.

Мета магістерської роботи – дослідити формування та запровадження механізму екологічної політики України в економіко-правовому напрямку, проаналізувати зміст головних програмних документів, що формують економіко-правову політику України, розглянути нормативно-правові акти, що регулюють порядок природокористування в Україні.

Магістерська кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, та переліку джерел посилання (32 найменування)

Ключові слова: екологічна політика, економіко-правовий механізм, природокористування.

SUMMARI

"THE CURRENT STATE OF THE ECONOMIC AND LEGAL MECHANISM OF ENVIRONMENTAL POLICY OF UKRAINE"

Zaliubovska Anhelina Mykolayivna

The main part of the functions for the formation of the economic mechanism of nature management is implemented at the state level. This is, first of all, the development and adoption of legislation, the establishment of the procedure for deducting and the amount of payments for the special use of natural resources, setting limits, allocating funds from the budget for the construction of environmental facilities.

The purpose of the master's thesis is to study the formation and implementation of the mechanism of environmental policy of Ukraine in the economic and legal direction, to analyze the content of the main program documents that form the economic and legal policy of Ukraine, to consider regulations governing the use of nature in Ukraine.

The master's qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions, and a list of reference sources (32 titles).

Key words: ecological policy, economic and legal mechanism, nature use.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
1 ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ.....	9
1.1. Екологічний податок	12
1.2. Екологічне стимулювання.....	17
1.3. Екологічне інвестування	20
2. ПЛАТА ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ	24
2.1. Плата за використання водних ресурсів.....	27
2.2. Плата за користування надрами для видобутку корисних копалин	29
2.3. Плата за використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду.....	36
2.4. Рентні платежі за нафту та газ	43
2.5. Збір за геологорозвідувальні роботи.....	44
3 ПРИРОДООХОРОННИЙ ФОНД ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	47
ВИСНОВКИ.....	64
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ.....	65

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ГДК – гранично допустима концентрація;

ГДВ – гранично допустимий скид;

КОАТУУ - класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України.

ВСТУП

За роки незалежності Україна сформувала основні принципи державної екологічної політики. У своїй політиці в галузі екології та природних ресурсів вона виходить з необхідності забезпечення загальної екологічної безпеки та розвитку міжнародного екологічного співробітництва в інтересах сучасного та майбутніх поколінь.

Водночас постійно здійснювався пошук ефективних економічних механізмів природокористування, що природно призводило до запозичення нових форм, особливо в країнах з розвинутою ринковою економікою. В Україні основним напрямком розвитку та вдосконалення законодавчої бази є її гармонізація з європейською. Це стосується переходу від суворих стандартів (ГДК, ГДВ) та принципу плати за забруднення до використання принципів "запобігання забрудненню", "забруднювач платить", критерії екологічної безпеки на основі оцінки екологічного та екологічного ризиків.

Від ефективного і ощадливого використання природних ресурсів, забезпечення охорони навколишнього середовища залежить стабільне функціонування національної економіки, добробут населення, безпека життєдіяльності людства і поступова реалізація моделі сталого розвитку. Саме тому дослідження дієвості економічного механізму екологічної політики України має важливе науково-теоретичне і соціально-практичне значення.

1 ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Під еколого-економічними інструментами розуміються засоби (заходи, методи, важелі) впливу на фінансовий стан суб'єктів господарювання з метою орієнтації своєї діяльності в екологічно чистому напрямку. Механізм дії екологічних та економічних інструментів передбачає вплив на економічні інтереси суб'єктів господарювання шляхом зміни витрат та вигод від різних альтернатив поведінки, доступних для цих суб'єктів. У цьому випадку використання перерозподільчих платежів (платежів) відіграє роль регуляторного механізму [1].

Серед усіх інструментів регулювання природокористування можна виділити найвпливовіші, зокрема: екологічне оподаткування, система платежів за використання природних ресурсів, система економічного стимулювання, вдосконалення методології ціноутворення на природні ресурси, екологічна діяльність .

У першому підході економічні інструменти включають: екологічні податки та платежі (такі як платежі за викиди та скиди забруднюючих речовин, включаючи платежі за використання ресурсів, утилізацію відходів, платежі та податки на неприродну продукцію), екологічні субсидії, системи забезпечення, податки диференціація, страхування екологічної відповідальності. Ринкові механізми включають юридичну фінансову відповідальність, важелі боротьби з екологічними порушеннями, облігації ефективності та ціноутворення на ресурси. Більшість форм економічного стимулювання вимагають наявності відповідної системи управління із суворим контролем та дотриманням показників, включаючи збір платежів та попередження незаконної діяльності. Витрати на утримання такої системи можуть бути дуже високими. Тому пріоритети та витрати на впровадження будь-яких економічних інструментів повинні бути ретельно продумані.

Однією з головних переваг економічних інструментів, принаймні теоретично, є їх економічна ефективність, що, як правило, видно з моделей для багатьох підприємств, що забруднюють навколишнє середовище, і одного забруднювача з повним знанням їх збільшення (граничного) зменшення забруднення збільшення вартості.

Економічні інструменти зазвичай використовуються разом із прямим правовим регулюванням господарської діяльності. Тому оцінка їх економічної ефективності (як складової частини змішаної системи) є складною. Обов'язковою умовою використання економічних інструментів є наявність ринків збуту. Якщо в країні відсутня ринкова інформація, є тимчасові значні затримки між реагуванням та сигналом, незрозумілі права приватної власності та великі неформальні (тіньові) ринки, тоді необхідна велика обережність при використанні економічних інструментів, розроблених з урахуванням екологічних потреб розвинених промислових країн. в пам'яті. Крім того, практично немає досвіду використання економічних інструментів для захисту біорізноманіття, сприяння сталому розвитку чи запобігання вирубці лісів у регіонах тропічних лісів [1].

При вирішенні місцевих екологічних проблем ринкові інструменти, такі як накопичення приземного озону, є найбільш ефективними, завдяки можливості більш точної оцінки джерел забруднення, кращого моніторингу навколишнього середовища та контролю за виконанням економічних заходів. У той же час економічні інструменти менш ефективні проти так званих глобальних екологічних проблем, таких як викиди парникових газів. Зокрема, громадськість часто заявляє, що не несе відповідальності за глобальні проблеми і, отже, не повинна нести тягар глобальних рішень. Це означає, що економічні відповіді на питання сталого розвитку зазнають невдачі, якщо з самого початку не брати до уваги суто неринкові міркування, включаючи державну підтримку таких підходів. Принцип 16 Декларації Ріо [2] описує необхідне використання економічних інструментів та підхід, при

якому забруднювач повинен, в принципі, брати на себе витрати на забруднення навколишнього середовища з урахуванням суспільних інтересів та гарантувати, що не буде негативного впливу на інвестиції, політика і торгівля. Цей підхід підходить для країн з перехідною економікою через їх нестачу фінансових ресурсів, що обмежує їх можливості використовувати дорогі системи прямого регулювання для вирішення екологічних проблем, а також через слабку систему екологічного законодавства, поряд з відсутністю усталеної судової практики, пов'язані з дією різних економічних стандартів.

Економічні інструменти повинні мати переваги перед використанням нормативних актів, таких як здатність використовувати гнучкі рішення (наприклад, вибір відповідних технологій), економічна ефективність, стимулювання інновацій для збереження природних ресурсів та запобігання забрудненню, прозорість витрат на боротьбу із забрудненням, багатоцільова спрямованість та адаптивність.

Економічні інструменти дуже вигідно використовувати для боротьби з неоднорідними та малими джерелами забруднення - від стоків моторного мастила до скидів побутових відходів забруднюючих речовин із невеликих ферм або невеликих забруднень із численних окремих джерел. Економічні інструменти мають свої обмеження: вони забезпечують більшу передбачуваність у боротьбі із забрудненням, але менш конкретні щодо рівня очікуваного зменшення забруднення. Тягар сплати податків на забруднення може зашкодити міжнародній конкурентоспроможності промисловості, оскільки високі податки на сировину для промисловості негайно вплинуть на стан міжнародного ринку. Цю ситуацію можна компенсувати зменшенням інших податків (забезпечення постійних податкових надходжень до бюджету) або подальшим коригуванням обмінного курсу, але все ж галузі, які використовують значну кількість оподаткованої сировини, зазнають втрати конкурентоспроможності. Необхідність витрат, щоб компенсувати всі ці наслідки, та проблеми, пов'язані з ними, призвели до значного опору з

боку багатьох галузей промисловості таким підходам. У ситуаціях, коли потрібні точність і визначеність (наприклад, контроль забруднення конкретними токсичними хімічними речовинами або небезпечними відходами), прямі норми є найбільш придатними для захисту довкілля. Якщо метою є просто зменшення забруднення, то рекомендується використовувати системи торгівлі викидами. Недосконалість ринків та відсутність ефективних ринкових інституцій роблять недостатнім використання лише економічних інструментів, оскільки споживачі не в змозі адекватно реагувати на зміни цін, спричинені використанням цих інструментів [1].

1.1. Екологічний податок

До прийняття Податкового кодексу України [4] збір за забруднення навколишнього середовища встановлювався постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища» та «Положення про республіканський позабюджетний фонд охорони навколишнього природного середовища» [5].

Пізніше, термін «плата» був замінений на термін «збір» постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору від 1 березня 1999 р. № 303 [6].

З 1 січня 2011 р. згідно Податкового кодексу в Україні запроваджено екологічний податок [4]. Цей податок вводиться замість збору за забруднення навколишнього природного середовища справляння якого з 1 січня 2011 року припиняється.

Порядок нарахування екологічного податку визначено розділом VIII Податкового кодексу (статті 240-250) [4].

Зокрема, зазначається, що платниками цього податку є юридичні особи, суб'єкти господарювання, які не ведуть підприємницьку (підприємницьку)

діяльність, державні та інші підприємства, бюджетні установи, установи та організації, постійні представництва нерезидентів. :

- викиди забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- утилізація відходів у спеціально відведених місцях чи приміщеннях, за винятком захоронення деяких видів відходів як вторинної сировини;
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад термін, встановлений спеціальними умовами ліцензії. При цьому слід зазначити, що податок за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення у разі використання палива, утримується і сплачується до бюджету податковими агентами під час реалізації такого палива [4].

Податкові агенти визначаються як суб'єкти господарювання, які:

- здійснювати оптову торгівлю паливом;
- здійснювати роздрібну торгівлю паливом (крім тих, що продають паливо, придбане у суб'єктів господарювання - оптових постачальників).

Об'єктом та базою оподаткування екологічних даних є:

- обсяги та типи забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу стаціонарними джерелами;
- обсяги та типи забруднюючих речовин, що скидаються безпосередньо у водні об'єкти - обсяги та типи (класи) відходів, розміщених у спеціально відведених місцях або об'єктах протягом звітного кварталу, крім обсягів та видів (класів) окремих відходів як вторинної сировини, розташованих на власні території (об'єкти) суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на збір та заготівлю певних видів відходів як вторинної сировини та здійснюють статутну діяльність із збору та заготівлі таких відходів [4];
- обсяги та види палива, що продаються податковими агентами;

- категорія радіоактивних відходів та обсяги, що утворюються в результаті діяльності суб'єктів господарювання та / або тимчасово утримуються їх виробниками понад термін, встановлений спеціальними умовами ліцензії;

- обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

Норми даних щодо викидів та скидів забруднюючих речовин, а також щодо утилізації відходів встановлені в гривнях за 1 тону забруднювача.

Ставки податку за викиди забруднюючих речовин в атмосферу мобільними джерелами забруднення у разі використання палива встановлюються в гривнях за тону реалізованого палива.

Ставки даних щодо захоронення певних видів надзвичайно небезпечних відходів встановлюються в гривнях за одиницю, а саме:

- обладнання та прилади, що містять ртуть, елементи з іонізуючим випромінюванням;

- люмінесцентні лампи.

Ставки податку на викиди, скиди та розміщення забруднюючих речовин відповідно до чинних норм Податкового кодексу України представлені у додатку.

Слід зазначити, що для захоронення відходів на звалищах, які не забезпечують повного виключення забруднення атмосфери або водних об'єктів, ставки податку збільшуються в 3 рази. Крім того, у разі захоронення відходів у природному середовищі в межах населеного пункту або на відстані менше 3 км від таких меж, ставки податку також збільшуються в 3 рази [4].

Суми податку обчислюються платниками податків та податковими агентами самостійно щокварталу.

Якщо під час господарської діяльності платник податків здійснює різні види забруднення навколишнього середовища та / або забруднення різними видами забруднюючих речовин, такий платник податків повинен визначати

суму податку окремо для кожного виду забруднювачів. Сума податку, що стягується за викиди забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами забруднення, розраховується платником, виходячи з фактичних обсягів викидів та ставок податку, як загальна сума всіх викидів забруднюючих речовин.

Сума податку, що стягується за викиди забруднюючих речовин в атмосферу мобільними джерелами забруднення, розраховується податковими агентами виходячи з кількості фактично проданого палива та ставки податку, як загальної суми всіх видів викидів.

Сума податку, що стягується за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, обчислюється платниками виходячи з фактичних обсягів скидів, ставок податків та поправочних коефіцієнтів, як загальна сума всіх скидів забруднюючих речовин [4].

Сума податку, що стягується за утилізацію відходів, розраховується платниками податку на основі фактичної суми утилізації відходів, ставок податку та коефіцієнтів коригування, як загальна сума для всіх видів відходів.

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу. Платники податку та податкові дані агента складають податкові декларації за встановлену форму та подають їх протягом 40 календарних днів, які настають за останнього календарного дня податкового (звітування) кварталу до органу державної податкової служби та сплачують дні поданих на 10 днів календаря. подання податкової декларації [4]:

- за викиди в атмосферу забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення протягом звітного кварталу відходів у спеціально відведених для цього місцях за місцем розташування місць стаціонарних джерел або об'єктів на місці;

- за місцем розташування пального, що продається податковими агентами, пунктами продажу пального;

- за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів понад термін податкового обліку в органах державної податкової служби, створених за місцем проживання платника на особливих умовах ліцензії.

Платники податків та податкові агенти перераховують суми податку, що стягується, скиди забруднюючих речовин та утилізацію відходів, скиди одним платежним дорученням на рахунки, відкриті в територіальних органах Державного казначейства.

Якщо місце подання податкових декларацій не збігається з місцем реєстрації підприємства, суб'єкта господарської організації, установи, громадянина діяльності, яке в установленому порядку видається для викиду забруднюючих речовин, забруднення атмосферного повітря від Повітря в атмосферу державна податкова служба, в якій зареєстровано таке підприємство, установа, організація чи суб'єкт господарювання, громадянин подається протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем даних, що підлягають оподаткуванню.

Якщо платник податків з початку звітнього року не планував здійснювати скиди забруднюючих речовин, викиди та утилізацію відходів, утворення радіоактивних відходів протягом звітнього року, такий платник податків повинен повідомити про це відповідний орган державної податкової служби при місці утилізації. Він має у звітньому році об'єкт обчислення екологічних даних.

Якщо:

- платник податків повинен мати кілька стаціонарних джерел забруднення або спеціально відведені місця чи споруди для захоронення відходів у межах кількох населених пунктів (селищ, селищ чи міст) або за їх межами (коди згідно з Класифікатором ділянки в адміністративному районі СОАТУУ) різні), тоді такий платник податків повинен подати до відповідного органу державної податкової служби за місцем розташування стаціонарного джерела забруднення або спеціально призначеного для

утилізації відходів або розміщувати податкову декларацію для кожного стаціонарного джерела окремо [4];

- платник податків повинен мати декілька стаціонарних джерел забруднення або спеціально призначених для розміщення місць, відходів чи об'єктів в межах одного населеного пункту (населеного пункту, села чи міста) або за його межами (код згідно з Класифікатором об'єктів-об'єктів (СОАТУУ) один та те саме), тоді такий платник податку може подати до відповідного органу державної податкової служби одну податкову декларацію про податок за такі джерела забруднення;

- платник податків повинен бути на податковому реєстрі в місті з районним підрозділом, тоді такий платник податків може подати одну податкову декларацію за викиди, скиди всіх джерел забруднення та / або захоронення відходів, якщо ці джерела знаходяться та відходи. територія такого міста (позначається код згідно з Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ), за місцем перебування платника податку на податковому рахунку (міська рада)) [4].

1.2. Екологічне стимулювання

Статтею 48 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [7] закріплено засоби стимулювання раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища. В Україні раціональне використання природних ресурсів, охорона навколишнього середовища стимулюється наступним чином:

а) надання пільг при оподаткуванні установ, організацій, підприємств та громадян у разі здійснення ними заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища, при переході на маловідходні та технології, ресурси та енергію та енергію управління. та утилізація відходів та пристроїв контролю за станом навколишнього середовища та джерел скидів та викидів забруднюючих

речовин, здійснення інших заходів, спрямованих на покращення захисту навколишнього середовища;

б) надання на пільгових умовах довгострокових та короткострокових позик для здійснення заходів щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища;

в) встановлення підвищених норм амортизації основних виробничих екологічних фондів;

г) звільнення від оподаткування природоохоронних фондів;

д) частина коштів передається охороною навколишнього середовища на договірних умовах установам, підприємствам, громадянам та організаціям на заходи, що вимагають гарантованого зменшення викидів та скидів забруднюючих речовин та зменшення шкідливого фізичного, екологічного, біологічного та екологічного впливу та виробництв [7].

В Основних засадах (стратегії) екологічної політики України на період до 2020 року та на період до 2030 року [8], значна увага приділяється питанню стимулювання природоохоронної діяльності, що говорить про визнання стимулювання одним із найважливіших інструментів реалізації національної екологічної політики.

Так, у відповідності до Стратегії до 2030 року [8] для забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України потрібно в цей період запровадити:

- стимулювання впровадження на підприємствах систем екологічного менеджменту одночасно із покращенням екологічних показників продукції, в тому числі на основі міжнародних систем сертифікації та маркування;
- стимулювання розвитку інфраструктури поводження з відходами;
- стимулювання оновлення зношених основних фондів промислової та транспортної інфраструктури та житлово-комунального господарства за рахунок прямих державних

субсидій, здешевлення кредитів, часткової компенсації процентних ставок за позиками тощо.

Для забезпечення інтеграції екологічної політики у процесі прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України необхідно стимулювати впровадження більш екологічно чистих, ресурсоефективних виробничих та екологічних інновацій суб'єктами господарювання, зокрема шляхом екологічної модернізації промислової модернізації підприємств. відшкодування податку) [8].

Відповідно до згаданого Закону, для зменшення екологічних ризиків необхідно стимулювати заміщення первинних природних ресурсів за рахунок використання промислових відходів або побічних продуктів, включаючи шлак [8].

Економічне стимулювання є складовою економічного механізму управління у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища. Інші економічні методи регулювання (планування, фінансування заходів щодо охорони навколишнього середовища, встановлення лімітів на оплату природних ресурсів, забруднення, ліцензування, екологічне страхування, екологічний аудит) - система непрямих екологічних регуляторів. Усі економічні регулятори, що стосуються майнових інтересів природокористувачів, дають розуміння взаємозв'язку між економічними вигодами та дотриманням екологічних вимог. Таким чином, економічний стимул в управлінні природокористуванням - це свого роду прив'язка завдань екологічно стійкого розвитку до економічних інтересів природокористувачів.

Для забезпечення ефективності екологічної політики слід більше уваги приділяти орієнтації економічних інтересів природокористувачів на охорону та раціональне використання природних ресурсів. У цьому випадку усувається суперечність між відомчим підходом окремих підприємств та інтересами суспільства в цілому, а також відносини в природокористуванні піднімаються до рівня, що відповідає вимогам розвиненого суспільства.

Стимулювання (в цілому) - це засіб «пробудження» інтересів, форма реалізації економічних відносин між людьми в процесі виробництва та розподілу матеріальних благ, сукупність заходів і засобів, розроблених суспільством для узгодження результатів виробництва та винагороди [8].

1.3. Екологічне інвестування

На сьогоднішній день в наукових колах та медіапросторі все частіше застосовується термін «екологічні інвестиції», що пояснюється високим ступенем стурбованості більшої частини громадян станом довкілля [3].

На думку більшості вітчизняних вчених, інвестиції у сферу природокористування (екологічні інвестиції) необхідні для переходу на новий рівень розвитку економічної системи, оскільки покращення рівня якості навколишнього середовища є вимогою сучасності.

Відповідно до офіційної термінології Державної служби статистики України, складовими екологічних видатків є: поточні видатки на охорону природи, пов'язані з експлуатацією та утриманням природоохоронних об'єктів; інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення), спрямовані на будівництво та реконструкцію природоохоронних об'єктів; придбання обладнання для здійснення природоохоронних заходів та витрати на капітальний ремонт екологічного обладнання [3].

Поточні витрати на природоохоронну діяльність включають: кошти на оплату праці робітників та спеціалістів, зайнятих в екологічній діяльності; витратити на придбання матеріалів та сировини, необхідних для проведення спеціальних будівельних, меліоративних, меліоративних та інших робіт; забезпечення функціонування очисних споруд та іншого екологічного обладнання; витрати на паливо та електроенергію; витратити на придбання швидкопсувних інструментів, обладнання тощо.

Що стосується складу інвестиційних витрат на охорону навколишнього природного середовища, то з урахуванням чотирьох основних напрямків

охорони навколишнього середовища виділяють чотири основних типи екологічних інвестицій:

1) ресурсозбереження - інвестиції в охорону невідтворюваних природних ресурсів (насамперед охорона та раціональне використання надр);

2) ресурсовідтворювані - інвестиції в охорону та відтворення відновлюваних ресурсів - лісу, ґрунту, риби та інших біологічних ресурсів, які широко використовуються;

3) охорона навколишнього середовища - інвестиції в охорону навколишнього середовища (середовище існування людини);

4) охорона природи - інвестиції в захист генофонду (біологічне різноманіття) та біогеоценозів (екосистеми) [3].

Інвестиції в основний капітал ефективніші, оскільки в основному спрямовані на зміну технологій та запобігання забрудненню навколишнього середовища [9].

Відповідно до форм інвестицій слід розрізняти реальні та фінансові інвестиції. Реальні інвестиції включають інвестиції у виробничі (основні та оборотні) активи або реальні активи, включаючи матеріальні активи (екологічні та ресурсозберігаючі, для переробки та утилізації відходів, обладнання, споруди, будівництво, навколишнє середовище). вимірювання та контроль стану та споживання природних ресурсів та систем тощо) та нематеріальних активів (патенти, ліцензії, ноу-хау, науково-технічна, конструкторська, технологічна та інша документація). Фінансові інвестиції - це інвестиції в різні фінансові інструменти з екологічною метою: цінні папери (акції, облігації, ф'ючерси, опціони тощо), спеціальні банківські депозити, депозити, акції тощо в цьому напрямку.

Залежно від просторового аспекту інвестиції в природокористування поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні інвестиції пов'язані з інвестиціями вітчизняних інвесторів в охорону навколишнього середовища, ресурсів та екологічну безпеку України. Іноземні (іноземні) інвестиції

здійснюються за рахунок залучення іноземного капіталу для досягнення екологічних цілей економіки країни [9].

Інвестиції в охорону навколишнього середовища спрямовані на раціональне використання природних ресурсів; поліпшення властивостей (якостей) екосистеми; запобігання та ліквідація екологічних катастроф; запобігання та зменшення екологічних ризиків та пов'язаних із ними соціальних та економічних ризиків підприємства-природокористувача [9].

Однією з важливих цілей інвестицій в екологічну сферу є поліпшення умов життя людини, їх відтворення, оскільки екологічний стан безпосередньо впливає на здоров'я людини, може спричинити різні захворювання, негативні наслідки для його фізичного та морального стану, працездатності.

Екологічні інвестиції мають певні особливості порівняно з інвестиціями в інші сфери економічної діяльності.

1) Безпосередньою метою екологічних інвестицій є не отримання прибутку. Результатом цього виду інвестицій є отримання суспільного блага, яке не може бути привласнене окремою людиною і буде використовуватися усіма членами суспільства.

2) Об'єкт екологічних інвестицій має загальний характер для багатьох суб'єктів, а це означає, що для реалізації природоохоронних інвестицій необхідно докласти зусиль до багатьох учасників (окремих суб'єктів господарювання, рівня управління). Велика кількість природокористувачів може бути залучена до екологічних інвестицій, оскільки все людство зацікавлене в результатах цього процесу. Ці інвестиції, на відміну від інших форм інвестицій, можуть швидше поєднувати ресурси, незалежно від форми власності їх власників [10].

3) Екологічні інвестиції безпосередньо пов'язані з природними процесами, тому їх слід здійснювати з урахуванням саморегуляції, здатності до самовідновлення екосистем, окремих її компонентів (до певної межі). Це пов'язано з тим, що людська праця не може повністю відтворити те, що

створює природне середовище. Тому екологічні інвестиції повинні бути спрямовані не лише на відновлення природного середовища, а й на запобігання негативному антропогенному впливу на природу.

4) Інвестиції в охорону навколишнього середовища повинні здійснюватися систематично у часі та просторі. Це пов'язано з тим, що відновлення та поліпшення якості навколишнього середовища або властивостей екосистеми через їх просторову спільність вимагають тривалого періоду та значних зусиль.

5) Екологічні інвестиції відрізняються від інших форм інвестицій: чіткість, прозорість, особливо для членів компанії, підприємства, населення в районі функціонування підприємства за масштабами природних комплексів, екосистем, населення; конкретність, чіткість місії проекту та інвестицій; чіткість та чіткість інвестиційних цілей для всіх, наочність у задоволенні потреб в їх ефективності.

6) Екологічні інвестиції поєднують безліч джерел у часі та просторі, їх форми та типи.

7) Інвестиції можуть бути різними за формами власності та формами господарської діяльності природокористувачів: державні, міждержавні, приватні, змішані.

Екологічні інвестиції формуються за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел. Внутрішні джерела представлені власними коштами природокористувачів - підприємств та організацій, а зовнішні - залученими та залученими коштами (позики, кошти іноземних інвесторів, фонди місцевого та державного бюджету, міжнародні організації, Державний екологічний фонд тощо).

2. ПЛАТА ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Вигідне географічне розташування України та велика кількість природних ресурсів відкриває доступ до світового ринку. Це вимагає їх раціонального розподілу та використання, що може бути передумовою для досягнення високих темпів економічного розвитку. Водночас система орендних платежів є чи не найважливішим інструментом фінансової підтримки охорони навколишнього середовища та відтворення природно-ресурсного потенціалу регіонів.

Збір за спеціальне використання природних ресурсів встановлюється на основі стандартів зборів та лімітів їх використання. Норми використання природних ресурсів визначаються з урахуванням їх поширеності, якості, відтворюваності, доступності, складності, продуктивності, місця розташування, можливості переробки, утилізації та утилізації відходів та інших факторів. Плата за використання природних ресурсів у встановлених межах належить до витрат виробництва, а за надмірне використання та зниження їх якості стягується прибуток, який залишається у розпорядженні підприємств, установ, організацій чи приватних осіб [11].

В Україні фермерські господарства платять також за інші види природокористування, а саме за використання ресурсів дикої природи, за використання радіочастотних ресурсів, за випас худоби, полювання та риболовлю. Загалом, плата за використання природних ресурсів є ефективним інструментом економічного механізму стимулювання раціонального природокористування, але сьогодні вона не є досконалою і потребує системної оптимізації.

Впровадження платного природокористування призначене для вирішення таких питань:

-створити економічні умови для прискореного розвитку ринкових відносин у цій галузі та привести всю систему природокористування в

Україну у відповідність з практикою найрозвиненіших країн та міжнародними стандартами;

-стимулювати всебічне, раціональне використання природних ресурсів та створити для цього відповідні науково-технічні передумови;

-забезпечити стійке та достатнє фінансування для охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу, посилюючи на цій основі соціальні та екологічні функції природних ресурсів;

-рівнювати умови господарювання при використанні природних ресурсів різної якості та доступності;

-розширити інвестиційні можливості для соціально-економічного розвитку територій з інтенсивним природокористуванням;

-забезпечити узгодження національних інтересів з інтересами територій шляхом збалансованого розподілу коштів, отриманих від плати за природні ресурси, між державним та місцевими бюджетами;

-попередити порушення встановленого режиму природокористування.

Оплата природних ресурсів може здійснюватися у вигляді спеціальних зборів, податку (земля, ліс тощо), орендної плати або в інших формах, передбачених законодавством. Платежі за користування природними ресурсами є формою реалізації економічних відносин між державою або іншим власником природних ресурсів, з одного боку, та суб'єктами господарювання, що займаються їх експлуатацією, з іншого. Виходячи з методологічних передумов, такі виплати є засобом отримання частини абсолютного та додаткового доходу природокористувачів. Відповідно, вони складаються з фіксованих відрахувань від вартості отриманих товарів або послуг, а також змінних відрахувань, пов'язаних з диференціальною орендною платою. Диференційована частина рентної плати служить для вирівнювання економічних умов господарювання та не дозволяє природокористувачам отримувати необґрунтовано високі прибутки за рахунок використання природних ресурсів, які кращі за якістю та вартістю споживання. До цієї категорії понять належать гірничодобувна, лісова,

земельна, водна рента тощо [11]. Фіксована (або умовно постійна) частина плати за використання природних ресурсів як частка вартості товарів або послуг визначається або у відносному, або в абсолютному вираженні. Зокрема, це відбувається у вигляді відрахувань відсотків від вартості щорічного видобутку мінеральної сировини або продуктів, що походять з неї (у зарубіжній практиці - "роялті"), від ціни продажу зібраної лікарської рослинної сировини, від вартості річний валовий дохід рекреаційних та інших підприємств. Ця частина плати не залежить від природокористувачів. Норми (ставки) плати за користування природними ресурсами можуть бути диференційовані в межах України за фізико-географічними особливостями, за природно-економічними зонами та адміністративно-територіальними утвореннями, за категоріями природокористувачів (зокрема, водокористувачів) тощо.

Оплата за використання природних ресурсів стягується за допомогою ставок податку на землю та ліс, ставок "роялті", як частина орендної плати або в інших формах, передбачених законодавством. Він може виступати як самостійна форма платежу (наприклад, "роялті" за мінеральні ресурси) або бути включеним як компонент при визначенні єдиного показника з іншими видами платежів (наприклад, як частина тарифів на воду тощо). При використанні природних ресурсів у встановлених межах (квотах) виплати за них відносяться на виробничі витрати та справляються з доходу (балансового прибутку) підприємств, об'єднань, організацій тощо, які володіють та користуються надрами, водою, мисливськими угіддями та інші природні ресурси. Однак зняття орендних платежів може бути здійснено не лише за допомогою податку на прибуток, а й за допомогою прогресивного податку на прибуток. У зарубіжній практиці відомі обидва підходи, і спостерігається їх еволюція (перехід) один в інший залежно від економічної та ресурсної політики [11].

Виплати за надмірне та нераціональне використання природних ресурсів (дикі рослини, тварини, мінеральна грязь, вода тощо) у вигляді

штрафу стягуються з прибутку, що залишається у розпорядженні природокористувача, та з його приватних коштів. Норми оплати за використання природних ресурсів визначаються з урахуванням їх розподілу, якості, відтворюваності, доступності, складності, продуктивності, розміщення, можливостей переробки та утилізації відходів та інших факторів.

2.1. Плата за використання водних ресурсів

Усі води на території України становлять її водний фонд, до складу якого входять: поверхневі води; підземні води та джерела; внутрішні води та територіальне море. Плата за спеціальне використання водних ресурсів справляється з водних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення [12].

До водних об'єктів загальнодержавного значення належать: внутрішні води та територіальні моря; підземні води, які є джерелом централізованого водопостачання; поверхневі води (озера, водосховища, річки, канали), що знаходяться і використовуються більш ніж в одній області, а також притоки всіх порядків; водні об'єкти на територіях природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а також віднесені до лікувальних територій.

До водних об'єктів місцевого значення належать: поверхневі води, які розташовані та використовуються в межах одного регіону і не класифікуються як водні об'єкти загальнодержавного значення; підземні води, які не можуть бути джерелом централізованого водопостачання [12].

Водний кодекс України передбачає, що водокористувачами є підприємства, установи, організації та громадяни України, а також іноземні юридичні та фізичні особи без громадянства, які беруть воду з водних об'єктів, скидають зворотну воду або користуються водними об'єктами [12]. водокористування здійснюється громадянами для безкоштовного

задоволення їхніх потреб без забезпечення водних об'єктів для фізичних осіб та без надання відповідних дозволів.

Спеціальне використання водних ресурсів включає використання водних ресурсів для задоволення видобутку води та сільськогосподарських потреб за допомогою спеціальних пристроїв та установок або використання води без їх використання, що може суттєво вплинути на якісні та кількісні показники водних ресурсів, а також на використання водних об'єктів для потреб гідроенергетики та водного транспорту [12].

Платниками збору за спеціальне використання водних ресурсів є всі суб'єкти господарювання та їх підрозділи, крім тих, які використовують воду виключно для задоволення власних питних та санітарних потреб; гідроенергетичні компанії та компанії водного транспорту, які експлуатують річкові водні шляхи [12].

Об'єктом розрахунку є фактична кількість води, спожитої водокористувачами від кожного типу джерела (поверхневого, підземного), з урахуванням величини втрат води у водопровідних системах.

Дозвіл на спеціальне використання водних ресурсів видає Міністерство екологічної безпеки України. Для його отримання потрібно подати заяву з обґрунтуванням потреби у водних ресурсах, яка повинна бути узгоджена відповідною радою з власником або постійним користувачем водних ресурсів.

Норми плати за спеціальне використання поверхневих водних та підземних вод встановлюються в копійках за кубічний метр. Сума збору за водні ресурси національного значення та їх надмірне використання перераховуються (сплачуються) платниками у розмірі 80% до державного бюджету України за місцем розташування та 20% - до бюджетів територіальних громад. За водні ресурси місцевого значення та їх надмірне використання сума плати у розмірі 100% зараховується до місцевих бюджетів.

Платники збору за спеціальне використання водних ресурсів самостійно розраховують його кількість виходячи з фактичного обсягу використаної води з урахуванням величини втрат води в їх водопровідних системах, встановленого ліміту, норм збору та відповідних коефіцієнтів щокварталу. з початку року [12].

Гідроенергетичні компанії розраховують плату за використання води для власних потреб виходячи з кількості води, що проходить через турбіни ГЕС, норм збору та коефіцієнтів; підприємства водного транспорту розраховують плату за користування водою для власних потреб, виходячи з фактичних даних бухгалтерського обліку тоннаж-днів або місць-днів експлуатації вантажних самохідних та несамохідних та пасажирських суден та стандартів збору.

Якщо водокористувачі перевищують встановлений ліміт використання водних ресурсів, плата за спеціальне використання водних ресурсів обчислюється і сплачується п'ять разів, виходячи із кількості використаної води, що перевищує межу, норм збору та коефіцієнтів [12].

2.2. Плата за користування надрами для видобутку корисних копалин

Збір за спеціальне використання надр при видобутку корисних копалин сплачує: суб'єкт господарювання, який видобуває та реалізує корисні копалини. Не має значення природний вміст корисного компонента, хто отримує продукцію, характер подальшої переробки та використання корисних копалин; суб'єкт господарювання, до складу якого входить структурний підрозділ (шахта, шахта, кар'єр тощо), який займається видобутком корисних копалин та передає їх для подальшої переробки всередині нього.

Для суб'єктів господарювання існує одна ставка платежу за кожен одиницю погашених або вилучених балансових запасів 11 корисних копалин

у розмірі одного відсотка від ціни продажу одиниці видобутих мінеральних ресурсів без урахування податку на додану вартість [13].

Для підприємств вугільної промисловості до нормативу плати застосовується поправочний коефіцієнт 0,5. Для шахт, кар'єрів та кар'єрів, що видобувають корисні копалини та передають їх на переробку один одному за собівартістю, при обчисленні збору замість ціни приймається вартість у межах одиниці (цеху), збільшена на поправочний коефіцієнт 1,1.

Збір обчислюється щоквартально, виходячи з фактичної суми погашених балансових запасів, а для нафти, торфу, конденсату, газу та гідромінеральних ресурсів - із суми видобутих корисних копалин відповідно до стандартів збору з урахуванням коригуючих коефіцієнтів. Якщо суб'єкт господарювання продає одну частину видобутих корисних копалин, а іншу частину передає на переробку за собівартістю, плата розраховується окремо. Загальна сума збору складається з сум, нарахованих на обсяг реалізації мінеральної сировини та обсяг її передачі за собівартістю. При розробці декількох видів мінеральної сировини плата за спеціальне використання надр під час видобутку розраховується для кожного виду окремо.

У разі видобутку багатокomпонентних видів корисних копалин плата розраховується як один вид мінеральної сировини профілюючої складової. Фактична ціна одиниці реалізованої мінеральної сировини визначається діленням фактично отриманої виручки від реалізації корисних копалин на обсяг її реалізації за звітний період, а собівартість одиниці видобутої мінеральної сировини - діленням вартості мінеральних ресурсів на суму, що відповідає його вартості. У випадку, коли мінеральна сировина продається в іноземній валюті за межами України, її вартість перераховується в національну валюту 12 України за курсом, встановленим Національним банком України, який діяв на дату продажу [13].

Рентна плата - загальнодержавний податок, що справляється за користування надрами для видобування ванни і корисний для цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, користування радіочастотним

Україною ресурс конференції, спеціальне природне виробництво водних ресурсів виробництво водних ресурсів навколишнє природне господарство виробництво водних ресурсів [13].

Плата за користування надрами - це загальнодержавний платіж, який здійснюється у формі:

- а) плата за користування надрами для видобутку корисних копалин;
- б) плата за використання надр для цілей, не пов'язаних із видобутком корисних копалин.

Платниками за користування надрами для видобування корисних копалин є суб'єкти господарювання, в тому числі громадяни України, іноземці та особи без громадянства, зареєстровані відповідно до законодавства як підприємці, які придбали майно (придбане). за використання надр у межах конкретних ділянок надр з метою ведення господарської діяльності з видобутку корисних копалин, у тому числі під час геологічних досліджень (або геологічних досліджень з подальшими дослідженнями та розробками), у межах, визначених в об'єктах, зазначених у ділянці) надра [13].

Для цілей оподаткування платники за користування надрами для видобутку корисних копалин здійснюють окремий (з-поміж інших видів операційної діяльності) облік та податковий облік витрат та доходів за кожним видом мінеральних ресурсів, за кожним об'єктом, за кожним об'єкт.

Об'єктом оподаткування орендною платою за користування надрами для видобування корисних копалин для кожної наданої у користування ділянки надр, яка зазначена у відповідному спеціальному дозволі, є обсяг товарної продукції гірничого підприємства, діяльність із видобутку корисні копалини в податковому (звітному) періоді, приведені у відповідність із стандартом, встановленим галузевим законодавством, який включає:

- а) обсяг товарної продукції гірничого підприємства - видобутих корисних копалин (мінеральної сировини), що є результатом господарської діяльності з видобутку корисних копалин з надр на території України, її

континентального шельфу та ексклюзивного (морського) економічна зона, в морській економічній зоні, формується в результаті здійснення первинної переробки, яка здійснюється іншими, крім платником ренти, суб'єктами господарювання на умовах господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною [4] ;

б) обсяг товарної продукції гірничого підприємства - видобутих корисних копалин (мінеральної сировини), що є результатом господарської діяльності з видобутку корисних копалин із відходів (втрати, відходи та ін.) гірничого виробництва, включаючи обсяг виробленої мінеральної сировини, яка здійснюється суб'єктами господарювання, крім платника орендної плати, на умовах економічних договорів про послуги з давальницькою сировиною, якщо для її видобутку відповідно до законодавства необхідно отримати спеціальний дозвіл.

Об'єкт оподаткування орендною платою за користування надрами для видобутку корисних копалин не включає:

- корисні копалини місцевого значення та торф, видобутий власниками земель та землекористувачами для власного споживання, не включені до державного балансу запасів корисних копалин, якщо їх використання не передбачає отримання від них економічної вигоди. прісні підземні води до 20 метрів;

- вилучені (зібрані) зразки мінералогічних, палеонтологічних та інших геологічних колекцій, якщо їх використання не передбачає отримання економічної вигоди з переходом права власності на них або без них;

- корисні копалини, видобуті з надр під час створення, використання, реконструкції геологічних об'єктів природно-заповідного фонду, якщо використання цих корисних копалин не передбачає отримання економічної вигоди з передачею права власності чи без неї [4];

- дренажні та пов'язані з ними пластові підземні води, які не враховуються в державному балансі запасів корисних копалин, видобутих під час розробки родовищ корисних копалин або при будівництві та

експлуатації вже існуючих об'єктів, які не використовуються для підземних споруд. право власності на них, у тому числі з використання для власних технологічних потреб, за винятком обсягів, які використовуються для власних технологічних потреб, пов'язаних із видобутком корисних копалин;

- видобуті корисні копалини, які без придбання та / або збереження платником права власності на такі корисні копалини відповідно до затвердженого в установленому законодавством порядку технологічного проекту освоєння запасів корисних копалин відповідної ділянки напрямку

- обсяг природного газу, визнаний рециркуляційним відповідно до вимог Податкового кодексу, який визначається платником орендної плати за показниками вимірювальних приладів, які зазначаються в журналі реєстрації видобутих корисних копалин відповідно до вимог місць зберігання з урахуванням складу сировини, умов конкретного виробництва, особливостей технологічного процесу [4];

- обсяги мінеральних вод, що видобуваються державними дитячими спеціалізованими санаторіями та курортами, в частині обсягів, що використовуються для лікування на їх території.

Податкові зобов'язання з ренти за користування надрами за відповідний вид товарної продукції гірничого підприємства - видобутих корисних копалин (мінеральної сировини) в межах однієї ділянки надр за податковий (звітний) період розраховуються за такою формулою:

$$P_{zn} = V_{\phi} \cdot B_{kk} \cdot C_{внз} \cdot K_{нт}, \quad (2.1)$$

де V_{ϕ} - обсяг (кількість) відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) у податковому (звітному) періоді (в одиницях маси або об'єму);

B_{kk} - вартість одиниці відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини);

$C_{внз}$ - величина ставки рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (у відсотках);

K_{nn} - коригуючий коефіцієнт [4];

Платниками орендної плати за користування надрами для цілей, не пов'язаних із видобутком корисних копалин, є юридичні та фізичні особи - суб'єкти господарювання, які використовують на території України ділянки надр для:

1) зберігання природного газу, нафти, газоподібних та інших рідких нафтопродуктів;

2) витримка виноробних матеріалів, виробництво та зберігання виноробної продукції;

3) вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин;

4) зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів;

5) здійснення інших видів господарської діяльності [4].

Військові частини, установи, установи та організації Збройних Сил України та інших військових формувань, сформованих відповідно до фондів, сформованих відповідно до Об'єкта оподаткування, шляхом орендної плати за користування надрами для цілей, не пов'язаних із видобутком корисних копалин, просто обсяг) вище:

для зберігання природного газу та газоподібних продуктів - активний обсяг зберігання газу в пористих або тріщинуватих геологічних формаціях (шари пласта);

для зберігання нафти та інших рідких нафтопродуктів - обсяг спеціально створених та існуючих гірничих виробок (відпрацьованих та пристосованих), а також природних порожнин (печер);

на утримання виноробних матеріалів, виробництво та зберігання виноробної продукції, вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин, зберігання продуктів харчування, промислових та інших товарів, речовин та матеріалів, здійснення інших видів господарської діяльності - площа

Підземний простір існуючих гірничих виробок (відпрацьованих та пристосованих), а також природних порожнин (печер) [4].

Рентна плата за користування надрами для цілей, не пов'язаних із видобутком корисних копалин, не підлягає:

а) для використання транспортних тунелів та інших підземних комунікацій, колекторно-дренажних систем та об'єктів комунального господарства;

б) для використання підземних споруд на глибині не більше 20 метрів, споруджених відкритим способом без засипки або з подальшим засипанням ґрунту [4].

Ставки рентної плати за користування надрами для цілей, не пов'язаних із видобутком корисних копалин, встановлюються залежно від корисних властивостей надр та ступеня екологічної безпеки на момент їх використання.

Платниками орендної плати за спеціальне використання води є водокористувачі - суб'єкти господарювання незалежно від форм власності: юридичні особи, їх філії, представництва, інші відокремлені підрозділи без утворення юридичної особи (крім бюджетних установ, установ, постійних заклади) - підприємці, які використовують воду, отриману шляхом взяття води з водних об'єктів (первинні водокористувачі) та / або від первинних або інших водокористувачів (вторинні водокористувачі), і використовують воду для гідроенергетики, водного транспорту та риболовлі [4].

Водокористувачі, які використовують воду виключно для задоволення питних та санітарних потреб населення (сукупність людей, які перебувають у районі в будь-який момент, незалежно від їх місцезнаходження, не є платниками орендної плати за спеціальне використання води. Житловий фонд та присадибні ділянки), в тому числі для задоволення лише власних питних та санітарних потреб юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та платників єдиного податку.

Об'єктом оподаткування орендної плати за спеціальне використання води є фактична кількість води, яку використовують водокористувачі, враховуючи величину втрат води в їх водопровідних системах [4].

Об'єктом оподаткування орендної плати за спеціальне використання води без її виведення з водних об'єктів є:

для потреб гідроенергетики - фактичний об'єм води, що проходить через турбіни гідроелектростанцій для виробництва електроенергії;

для потреб водного транспорту - час використання поверхневих вод вантажним самохідним та несамохідним флотом в експлуатації (залежно від тонуажу) та пасажирським флотом, що експлуатується (залежно від кількості місць).

Об'єктом оподаткування орендної плати за спеціальне використання води для потреб рибництва є фактична кількість води, необхідна для поповнення водойм під час розведення риби та інших водних живих ресурсів (у тому числі для поповнення, що пов'язано з втратами води завдяки фільтрації) і випаровування) [4].

2.3. Плата за використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду

На теперішній день відповідно до Лісового кодексу України від 21.01.94 № 3852-ХІІ [15] спеціальне використання лісових ресурсів, користування земельними ділянками лісового фонду для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей та проведення науково-дослідних робіт є платним. Збір сплачується відповідно до встановлених зборів або у вигляді орендної плати або доходу, отриманого від продажу лісових ресурсів на конкурентних засадах.

Розмір плати за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду встановлюється

виходячи з меж їх використання та податків на лісові товари та послуги з урахуванням якості та доступності. Збори та порядок здійснення таких платежів встановлюються Кабінетом Міністрів України [16].

Плата за спеціальне використання лісових ресурсів стягується за ресурси державного та місцевого значення.

За використання земельних ділянок лісу для культурно-рекреаційних, рекреаційних, спортивних та туристичних цілей, для потреб мисливського господарства та досліджень нарахована сума збору сплачується до місцевих бюджетів.

Платниками збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду є юридичні та фізичні особи, яким надано в постійне або тимчасове користування земельні ділянки лісового фонду (лісокористувачі) [16].

Земельні ділянки лісового фонду надаються у постійне користування спеціалізованим лісогосподарським підприємствам, іншим підприємствам, установам, організаціям, в яких працюють спеціалізовані підрозділи лісового господарства для спеціального використання лісових ресурсів, для мисливських потреб, для культурно-рекреаційних, рекреаційних, спортивних та туристичних цілей були створені і для дослідницької роботи. До них належать: державні органи лісового господарства, лісогосподарські підприємства, військові лісові господарства, сільськогосподарські підприємства та інші. Постійними лісокористувачами можуть бути громадяни (фермери) зі спеціальною підготовкою, яким надана постійна земельна ділянка лісового фонду (постійні лісокористувачі).

Тимчасовими користувачами лісових земель є підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, релігійні організації, іноземні юридичні особи та громадяни, яким за погодженням з постійними лісокористувачами надаються лісові землі для спеціального використання лісових ресурсів, мисливських потреб, охорони здоров'я туристичних цілей та проведення досліджень у порядку, встановленому законодавством про ліси, без їх

вилучення з постійних лісокористувачів. Тимчасове використання лісових ресурсів може здійснюватися на умовах оренди з урахуванням розподілу лісів за зонами та категоріями лісових податків.

Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється за наявності спеціального дозволу - лісорубного квитка (ордера) або лісового квитка. Державні органи лісового господарства та лісогосподарські підприємства, які видають спеціальні дозволи, проставляють на них суму збору, який сплачує лісокористувач [15].

Збори за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення перераховуються платниками у розмірі 80% до державного бюджету. Збори за спеціальне використання лісових ресурсів місцевого значення та використання лісових земельних ділянок для потреб мисливських, культурно-оздоровчих, спортивних та туристичних цілей та науково-дослідних робіт перераховуються платниками у розмірі 100% до місцевих бюджетів за адміністративним розташуванням лісових ділянок. фонд [16].

Порядок оподаткування земельної ділянки, розмір та механізм сплати за користування земельними ресурсами визначені у розділі XIII Податкового кодексу України [4].

Відповідно до статті 269 Податкового кодексу України платниками податку є:

- а) власники земельних ділянок, земельних ділянок (паїв);
- б) землекористувачі.

Об'єктами оподаткування є:

- земельні ділянки, що перебувають у власності або користуванні;
- земельні ділянки (паї), що перебувають у власності.

Податок на лісові землі збирається як складова орендної плати, яка визначається податковим законодавством [4].

Ставка податку на земельні ділянки, нормативна грошова оцінка яких проведена, встановлюється не більше 3 відсотків від їх нормативної грошової

оцінки, для земель загального користування - не більше 1 відсотка їх нормативної грошової оцінки - і не менше менше 0,3 на рік. відсотків і не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової вартості.

Ставка податку встановлюється на рівні не більше 12 відсотків їх нормативної грошової оцінки для земельних ділянок, що перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної власності).

Ставка податку для земельних ділянок, розташованих за межами населених пунктів, встановлюється на рівні не більше 5 відсотків нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі в Автономній Республіці Крим або в регіоні, а для сільськогосподарських несільськогосподарських - 0,3 від нормативна грошова оцінка одиниці площі ріллі в Автономній Республіці Крим або за регіонами [4].

Наступні особи звільнені від сплати податку:

- 1) інваліди першої та другої груп;
- 2) особи, які виховують трьох і більше дітей у віці до 18 років;
- 3) пенсіонери (за віком);
- 4) ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту";
- 5) фізичні особи, визнані законом особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Звільнення від сплати земельного податку, передбачене для відповідної категорії фізичних осіб, поширюється на одну земельну ділянку для кожного виду використання в межах:

- для ведення особистого селянського господарства - в обсязі не більше 2 га;
- для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель та споруд (присадибна ділянка): у селах - не більше 0,25 га, в населених пунктах - не більше 0,15 га, у містах - не більше 0,10 га;

- для індивідуального будівництва заміського будинку - не більше 0,10 га;
- для будівництва індивідуальних гаражів - не більше 0,01 га;
- для садівництва - не більше 0,12 га.

Наступні юридичні особи звільнені від сплати податку:

- 1) санаторії та оздоровчі заклади громадських організацій інвалідів, реабілітаційні установи громадських організацій інвалідів;
- 2) громадські організації інвалідів України, підприємства та організації, які засновані громадськими організаціями інвалідів та профспілками неурядових організацій меншин та є профспілками штатних працівників бухгалтерії за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів протягом звітного періоду становить не менше 25 відсотків загальної вартості заробітної плати.
- 3) основи олімпійської та паролімпійської підготовки, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України.
- 4) дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, незалежно від форми власності та джерел фінансування, заклади культури, науки (крім національних та державних дендрологічних парків), освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, соціального захисту, фондів соціального захисту або місцевих бюджетів [4].

Земельні ділянки, які не оподатковуються земельним податком

- 1) сільськогосподарські землі зон радіоактивно забруднених територій, визначені відповідно до закону як такі, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, сільськогосподарські (зони відчуження, безумовне (примусове) відселення, переселення). які обмеження щодо сільського господарства введені;
- 2) землі сільськогосподарських угідь, які перебувають у тимчасовій консервації або на стадії розвитку сільського господарства;
- 3) земельні ділянки державних сортовипробувальних станцій та сортових підрозділів, які використовуються для випробування сортів сільськогосподарських культур;

4) землі дорожнього господарства автомобільних доріг загального користування - землі під проїзною частиною дороги, узбіччя, земляні роботи, декоративне озеленення, заповідники, канали, мости, штучні споруди, тунелі, транспортні розв'язки і розташовані в межах смуг інших дорожніх споруд та обладнання, а також земельні ділянки, розташовані поза межами смуг, якщо в них розташовані споруди, що забезпечують функціонування доріг, а саме [4]:

а) паралельні об'їзні дороги, поромні переправи, снігозахисні споруди та насадження, лавинні та проти грязьові споруди, виловлюючі виходи, захисні насадження, шумозахисні екрани, очисні споруди;

б) майданчики для стоянок транспорту та відпочинку, склади, гаражі, резервуари для зберігання паливно-мастильних матеріалів, комплекси для зважування великогабаритних транспортних засобів, виробничі бази, штучні споруди, в штучних та інших конструкціях. статутний капітал якого 100 відсотків акцій (акцій, паїв) належить державі;

5) земельні ділянки сільськогосподарських підприємств усіх форм власності та фермерських господарств (селянських), зайняті молодими садами, ягодами та виноградниками до їх вступу в сезон плодоношення, а також гібридні насадження, генеалогічні насадження;

б) земельні ділянки кладовищ, крематоріїв та колумбаріїв.

7) земельні ділянки, на яких розміщені дипломатичні представництва, які відповідно до міжнародних договорів (угод), згоду на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, використовують приміщення та суміжні земельні ділянки на підставі забезпечення .

8) земельні ділянки, передбачені для будівництва та обслуговування релігійних та інших споруд, необхідних для забезпечення діяльності релігійних організацій України, статuti (положення) яких реєструються у встановленому законодавством порядку.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування встановлюють ставки плати за землю та пільги за земельний податок, що сплачуються на відповідній території [4].

До 25 грудня року, що передує звітному, органи місцевого самоврядування подають до відповідного контролюючого органу за місцезнаходженням земельної ділянки рішення про ставки земельного податку та надані пільги щодо сплати земельного податку юридичним особам та / або окремі особи.

Основним податковим (звітним) періодом сплати за землю є календарний рік [4].

Основний податковий (звітний) рік починається 1 січня і закінчується 31 грудня того ж року (для новостворених підприємств та організацій, а також у зв'язку з придбанням права власності та / або користування новою землею може бути менше 12 місяців).

Основою для розрахунку земельного податку є дані державного земельного кадастру.

Центральні органи виконавчої влади, які щомісяця, але не пізніше 10 числа наступного місяця, а також на основі здійснюють державну політику у сфері земельних відносин та у сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно у сфері будівництва необхідних для розрахунку та управління платою за землю у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [4].

Платники плати за землю (крім фізичних осіб) самостійно обчислюють суму податку щорічно станом на 1 січня та не пізніше 20 лютого поточного року подають до відповідного контролюючого органу місцезнаходження декларації про земельний податок на поточний рік [4].

Платник земельного збору має право подавати щомісячну податкову декларацію, що звільняє його від обов'язку подавати податкову декларацію не пізніше 20 лютого поточного року, протягом 20 календарних днів місяця, наступного за звітним.

Нарахування сум податку фізичним особам здійснюється контролюючими органами, які видають платнику податкове повідомлення-рішення про сплату податку до 1 липня поточного року.

Землевласники та землекористувачі платять плату за землю з дати права власності або права користування землею.

У разі припинення права власності або права користування земельною ділянкою плата за землю сплачується за фактичний період земельної ділянки, що перебуває у власності або користуванні у поточному році [4].

2.4. Рентні платежі за нафту та газ

Платниками рентної плати є суб'єкти господарювання, які здійснюють видобуток вуглеводнів на підставі спеціальних дозволів на користування надрами, отриманих у порядку, встановленому законодавством [4].

Ставки рентної плати встановлюються за природний газ, видобутий у податковому (звітному) періоді:

- у розмірі 237 грн за 1000 м³ видобутого природного газу (у тому числі нафтового (попутного) газу);
- у розмірі 118,5 грн за 1000 м³ видобутого природного газу (у тому числі нафтового (попутного) газу) з покладів, що повністю залягають на глибині понад 5000 м, на ділянках надр (родовищах) в межах території України [7].

Інші ставки рентної плати встановлюються для формування ресурсів природного газу, що використовуються для потреб населення (зменшені на величину виробничих та технологічних витрат на природний газ): у розмірі 59,25 грн за 1000 м³; 47,4 грн за 1000 м³ та ін.

За нафту і газовий конденсат:

- 2141,86 грн за 1 т нафти або газового конденсату, видобутих з покладів, які повністю або частково залягають на глибині до 5000 м;
- у розмірі 792,54 грн за 1 т нафти або газового конденсату, видобутих з покладів, які повністю залягають на глибині понад 5000 м.

2.5. Збір за геологорозвідувальні роботи

На сьогодні відрахування на пошукові роботи, що виконуються за рахунок державного бюджету, справляються з надр, які здійснюють видобуток на раніше розвіданих родовищах [4].

Платниками збору за геологічні розвідки є користувачі надр усіх форм власності, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями, що видобувають корисні копалини на раніше розвіданих родовищах, а також розташовані в Україні, її континентальному шельфі, в ексклюзивній (морській) економічній зоні, родовища, які були оцінені заздалегідь та за згодою зацікавлених надрокористувачів передані їм для промислового розвитку.

Плата за розвідку встановлюється окремо для кожного виду корисних копалин або групи корисних копалин (природного газу, твердого палива, торфу, чорних металів, кольорових металів, рідких металів тощо) у гривнях за одиницю видобутку або викупу мінеральних ресурсів. та наведені у додатку до згаданої постанови Кабінету Міністрів України [4].

Розмір таких відрахувань визначається користувачами самостійно, виходячи із вартості видобутої мінеральної сировини або продуктів її переробки за певний період на основі стандартів з урахуванням офіційно встановленого та опублікованого індексу інфляції та коефіцієнтів зниження [4].

Коефіцієнти зменшення застосовуються в таких випадках:

1. Якщо геологорозвідувальні роботи виконувались частково за власний рахунок, то, сплачуючи збір, застосовують коефіцієнти для окремих родовищ. Підставою для застосування коефіцієнтів є сертифікат Державного комітету геології. Для реєстрації свідоцтва необхідно подати до Державного інформаційного геологічного фонду засвідчені копії документів, що підтверджують небюджетне фінансування виконання геологорозвідувальних робіт.

2. Якщо видобувається більше одного виду корисних копалин, які одночасно трапляються на одному полі.

Зверніть увагу, що при видобуванні більше одного виду корисних копалин плата за пошукові роботи розраховується для кожного з їх видів окремо [4].

Платники розраховують плату за геологорозвідувальні роботи, подані до органів державної податкової служби за місцем реєстрації платника такого збору, протягом 40 днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу. Більше того, користувач надр, зареєстрований у податковому органі неправильного району (міста), в якому знаходиться родовище корисних копалин, додатково протягом 40 днів після останнього дня звітного кварталу надсилає копію розрахунку збору за розвідку до податкового органу за місцем розташування такого депозиту. Корисні копалини з відміткою органу державної податкової служби, який прийняв первісний розрахунок [4].

Плата за виконані геологорозвідувальні роботи під час видобутку не управляється:

- 1) раніше погашені запаси корисних копалин, віднесені в процесі освоєння родовища до категорії втрачених в надрах;
- 2) вуглецева сировина з збиткових свердловин з метою запобігання проявам вибухонебезпечних газів у населених пунктах нафтогазоносних районів;
- 3) підземні води, які не використовуються в господарстві, видобування яких примусово технологічно у зв'язку з видобутком інших корисних копалин у обсягах, узгоджених із відповідними органами Державного гірничого нагляду, Державного геологічного контролю та охорони навколишнього середовища;
- 4) корисні копалини, що здійснюються для усунення забруднень надр;
- 5) корисні копалини для усунення їх шкідливого впливу (засолення, заболочування, забруднення тощо).

Плата за пошукові роботи сплачується у два етапи.

1. Авансові платежі здійснюються в терміни: до 20 числа третього місяця звітного кварталу та до 20 числа місяця, наступного за звітним кварталом, у розмірі однієї третини суми нарахованої плати.

2. Остаточний платіж відрахувань здійснюється протягом 10 днів після останнього дня граничного строку подання розрахунку збору, враховуючи сплачені авансові платежі.

Плата за пошукові роботи в повному обсязі зараховується до державного бюджету на рахунок, відкритий відповідно до коду бюджетної класифікації [4].

З ПРИРОДООХОРОННИЙ ФОНД ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

В Україні екологічні заходи фінансуються з державного та місцевих бюджетів та позабюджетних фондів.

Законодавчою основою формування та функціонування природоохоронних фондів був Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" [7]. Головним розпорядником цього Державного фонду є Міністерство екології та природних ресурсів України в особі його міністра.

Забороняється використовувати Державний фонд для заходів, не передбачених постановами Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів" [17] та "Про внесення змін до Переліку видів діяльності, пов'язаних з до екологічних заходів ". Кошти Державного фонду повністю використовуються як безповоротні дотації, оскільки чинне законодавство не передбачає можливості фінансування за схемою, що підлягає поверненню (позики, кредити тощо).

Державний бюджет та місцеві бюджети формуються за рахунок платежів за використання природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення. Платежі за використання природних ресурсів загальнодержавного значення у розмірі 50% надходять до Державного бюджету України та 50% - до місцевих бюджетів [17].

До природних ресурсів загальнодержавного значення належать:

- а) територіальні та внутрішні морські води;
- б) природні ресурси континентального шельфу та виняткової (морської) економічної зони;
- в) атмосферне повітря;
- г) підземні води;

- д) поверхневі води, розташовані або використовуються в більш ніж одній зоні;
- е) лісові ресурси державного значення;
- є) природні ресурси в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- є) дикі тварини, які перебувають у стані природної свободи на території України, її континентальному шельфі та винятковій (морській) економічній зоні, інші об'єкти фауни, на які поширюється дія Закону України "Про фауну" і які перебувають у державна власність, а також об'єкти фауни, які у встановленому законом порядку придбані у комунальній або приватній власності та визнані об'єктами загальнодержавного значення; з) корисні копалини, крім загальних.

Відповідно до ст. 47 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" [4] екологічні фонди створюються для фінансування природоохоронних заходів на місцевому та державному рівнях.

Основними джерелами доходу цих фондів є фонди екологічного податку (сплачуються компаніями, що забруднюють навколишнє середовище, наприклад, металургійними заводами, теплоелектроцентралями, гірничодобувними компаніями тощо) та відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу. Крім того, ці кошти можуть включати цільові та інші добровільні внески підприємств, установ, організацій та приватних осіб [17].

В Державному бюджеті на 2020 рік закладено 496,356 млн. грн. на фінансування природоохоронних заходів.

Ці кошти буде спрямовано, зокрема, на:

- онлайн моніторинг якості повітря;
- реформування екоінспекції;
- утилізацію непридатних та заборонених до використання хімічних засобів для рослин;
- утилізацію небезпечних відходів;

мобільні екологічні лабораторії;

винесення в натуру меж об'єктів природно-заповідного фонду.

Зрозуміло, що такі витрати не повинні грати великої ролі у вирішенні екологічних проблем, не кажучи вже про виконання зобов'язань України перед світовим співтовариством у галузі захисту АЕС.

Для порівняння: в середньому країни ЄС витрачають на навколишнє середовище 0,8% свого ВВП (наприклад, у Польщі середньорічне фінансування екологічних програм складає 1-1,3 млрд євро).

З метою забезпечення вирішення гострих екологічних проблем, вдосконалення фінансування природоохоронних заходів та сприяння реалізації економічного механізму та забезпечення захисту природного середовища в регіоні діє «Міський фонд охорони навколишнього природного середовища міста Одеси».

Міський фонд охорони навколишнього природного середовища міста Одеси (далі - Фонд), створений відповідно до пункту 25 частини 1 статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", статті 47 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" [7], затвердженої та контрольованої Одеською міською радою.

Одеса, водночас курортне місто та великий промисловий центр, в якому зосереджені всі транспортні розв'язки (автомобільна, морська, залізнична), зазнає серйозного антропогенного тиску. Значне різноманіття природних та соціально-економічних умов міста, сприятливе економіко-географічне розташування на території, багаті рекреаційні ресурси сприяли розвитку мультидисциплінарного, складного промислово-господарського комплексу з транспортно-розподільними функціями, розвинених соціальних секторів у поєднанні з курортними інфраструктура та потенційно перспективна туристична галузь.

Екологічна політика обласної ради базується на Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року [3] і спрямована на

вирішення регіональних проблем екологічного напрямку, що знайшли своє відображення у відповідних програмах, а саме, перелік операційних програм:

Міська цільова програма охорони і поліпшення стану навколишнього природного середовища м. Одеси на 2017-2021 роки [18].

Відповідно до пункту 22 частини 1 статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [19], статті 15 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" [7], Кабінет Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 "Про затвердження переліку заходів, пов'язаних з природоохоронними заходами" [16], з метою реалізації заходів, спрямованих на охорону та поліпшення довкілля Одеси, Одеська міська рада затвердила Міську цільову програму охорони та Поліпшення довкілля Одеси на 2017-2021 роки [20].

Метою Програми є поліпшення екологічного стану прибережної зони, охорона водних ресурсів та повітря, раціональне використання та зберігання побутових відходів та промислових відходів, запровадження природоохоронних заходів у галузі інформації, науки та освіти молоді, як а також стан довкілля Одеси.

Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, всього - 58892,0 тис. грн. Кошти бюджету м.Одеси - 40892,0 тис. Грн.

Програма є інструментом для реалізації цілей та завдань, визначених Стратегією економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року (оновлена), у напрямку "Чиста Одеса".

Вирішення екологічних проблем в рамках Програми буде забезпечуватися шляхом об'єднання та координації зусиль природоохоронних організацій, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, науково-дослідних установ, НУО, населення, що мобілізує наявні ресурси для здійснення спільно запланованих заходів, із залученням зацікавлених сторін для вирішення ключових питань. проблем,

підвищення обізнаності населення та залучення його до реалізації екологічної політики [20].

Реалізація заходів, передбачених Програмою, дозволяє досягти таких результатів та вирішити наступні проблеми:

- зменшити антропогенне навантаження на навколишнє середовище;
- отримати достовірні дані про стан атмосферного повітря;
- попередити скидання неочищених зливових вод у водні об'єкти міста;
- зменшити вплив промислових та побутових відходів на навколишнє середовище;
- поліпшити техногенний та екологічний стан територій, захистити від підтоплення, затоплення та зсувів;
- формувати екологічну культуру;
- підвищення іміджу Одеси в результаті дотримання державних та міжнародних екологічних стандартів.

Департамент екології та розвитку рекреаційних зон Одеської міської ради публікує основні результати реалізації Програми у засобах масової інформації.

- Міська цільова програма розвитку та збереження зелених насаджень Одеси на 2017-2020 роки:

Відповідно до пункту 22 частини 1 статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [19], Закону України "Про благоустрій територій" [18], Порядку розробки цільових та комплексних програм, моніторинг та звітність про їх виконання, затверджена розпорядженням міського голови від 08 листопада 2016 р. № 1115, з метою покращення зовнішньої привабливості міста, охорони, збереження та відтворення зелених насаджень Одеська міська рада затвердила Міську цільову програму розвитку та збереження зелених насаджень в Одесі на 2017-2020 роки [20].

Місто Одеса має потужні рекреаційні ресурси. Заходи щодо збереження зелених насаджень завжди визначаються як одні з головних у сучасних тенденціях у місті. Таким чином, за останні роки було створено такі

заходи: розробка проектів організації благоустрою парків, пам'яток садово-паркового мистецтва та меж парків; озеленення міста; поточне обслуговування зелених насаджень; виявлення природних рослинних ресурсів; видалення аварійних та мертвих дерев; санітарна обрізка крон; збагачення видового асортименту зелених насаджень; вертикальне озеленення історичних будівель центральної частини міста; забезпечення контролю за утриманням зелених насаджень тощо.

Незважаючи на створені та реалізовані заходи, стан зелених насаджень у місті залишається вразливим. До факторів, що зменшують людські втрати, втрату естетичних та санітарно-гігієнічних функцій міських насаджень, належать життєздатність: рівень забруднення атмосфери та ґрунту викидами автомобілів; порушення технології посадки та догляду за зеленими насадженнями; пошкодження дерев шкідниками та хворобами, в тому числі механічними; вандалізм тощо.

Фактором, що обмежує ефективність зелених насаджень, є нерівномірність їх посадки в місті. Так, частка зелених насаджень у приватному секторі становить 59,5%, а міських зелених зон - 40,5% [18].

Міські зелені зони всіх типів (загального користування, обмеженого використання та спеціального призначення) займають площу 5,4 тис. Га, з них 1043,14 га віднесено до зелених насаджень загального користування.

Найважливіше місце в мережі озеленення належить громадським насадженням, які мають безпосередній вплив на навколишнє середовище. Велика кількість громадських зелених насаджень зазнала тривалого періоду формування. Як результат - у парках, скверах та інших ландшафтних облаштуваннях є небезпечні плантації та дерева, які потрібно видалити. Також суттєвою проблемою паркових та вуличних насаджень міста є ураження шкідниками, зокрема моллю, що проходить [18].

Зелені насадження є найважливішою складовою природного середовища, яка має значний вплив на його міські та естетичні характеристики ландшафту. Під час благоустрою міста, крім збільшення

площі громадських зелених насаджень, існує потреба у покращенні зовнішньої привабливості міста шляхом впровадження нових форм "зеленого урбанізму".

Значна увага при створенні заходів з благоустрою вимагає поступової заміни насаджень, що досягають вікової межі, відновлення якості та збільшення асортименту зелених насаджень при створенні реконструкції та ремонту зелених об'єктів, активної реалізації квіткового дизайну парків тощо.

Для збереження та забезпечення охорони та використання насаджень необхідно правильно їх реєструвати та складати реєстр за видами та віком.

Ці проблемні питання, пов'язані з розвитком та збереженням зелених насаджень, можуть бути вирішені шляхом здійснення комплексних заходів у рамках відповідної міської цільової програми.

Програма розвитку та реконструкції одеського зоопарку "Зоопарк - 100" на 2013 - 2022 роки [21]:

Відповідно до підпункту 22 пункту 1 статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [22], з метою створення зоопарку, що відповідає сучасним світовим стандартам, створення Одеського зоопарку як регіонального центру для розведення рідкісних та зникаючих видів, покращення іміджу Одеського зоопарку з метою залучення відвідувачів та туристів до зоопарку та міста в цілому Одеська міська рада затвердила Програму розвитку та реконструкції Одеського зоопарку «Зоопарк - 100 "на 2013 - 2022 роки.

Програма розроблена відповідно до Законів України від 23.03.2000 р. №1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [23], «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. №1621-IV [24], «Про природно-заповідний фонд України», від 25.12.2008р. №805 - VI (805 -17) [25], "Про Червону книгу України», від 18.11.12, №2894-14 [26], «Про тваринний світ» [27], Постанови Кабінету Міністрів України від від 29.06.2011 року №707 «Про

затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках» [28]; наказ Міністерства охорони навколишнього середовища від 30.09.2010 №429 України «Про затвердження Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають в стані неволі або в умовах напіввільного утримання» [29].

Одеський зоологічний парк загальнодержавного значення, як об'єкт природно-заповідного фонду України, має велике соціальне значення для нашого міста і призначений для виконання основних завдань: збереження генофонду дикої природи, проведення активної наукової роботи, проведення екологічної освіти, духовної освіти в людях, турбота про дику природу, любов до тварин, поліпшення екологічної культури людини.

Послідовна робота з реалізації Програми дозволить місту Одесі на кілька років отримати зоопарк принципово нового рівня і до 2022 року завершити його реконструкцію [20].

Ця програма призначена для:

- створення зоопарку, який відповідає сучасним світовим стандартам і гідний такого міста, як Одеса;
- створення Одеського зоопарку як регіонального центру з розведення рідкісних та зникаючих видів згідно з європейськими та світовими програмами з порятунку рідкісних видів; значне збільшення наукового потенціалу зоологічного парку та розвиток еколога-освітнього центру;
- підвищення іміджу Одеського зоопарку з метою залучення відвідувачів та туристів як до зоопарку, так і до міста в цілому;
- Значне збільшення власних доходів зоопарку і, отже, значне зменшення навантаження на бюджет Одеси у фінансуванні зоопарку.

Основною метою Програми є створення Одеського зоопарку як потужного екологічного, наукового та культурного центру, що дозволяє підтримувати високий рівень уваги громадськості до нього, збільшувати власні доходи, суттєво покращувати імідж зоопарку і, як наслідок, місто в цілому. Послідовна робота над розвитком зоопарку дозволить Одесі до 2022

року завершити свою реконструкцію і протягом декількох років отримати зоопарк принципово нового рівня, також привабливий як туристична привабливість, що забезпечить найширші можливості для зустрічей потреби іноземних та вітчизняних громадян у туристичних послугах, що сприятиме формуванню позитивного іміджу Одеси як привабливого міста для туристів. Поліпшення умов утримання тварин, їх максимальне наближення до природних, також спрямоване на гуманізацію відносин людини і тварини, що сприятиме зростанню духовності Одеси [20].

Виходячи з цього, видається доцільним побудувати стратегію розвитку зоопарку за умови реалізації програмних заходів шляхом:

- Розширення території зоопарку за рахунок території складів трамвайних депо (0,5765 га);
- Відповідно до нових змін до Закону «Про природо - заповідний фонд України» [25] від 23.12.2010 р. та 16.06.2011р. ст.14, п.3 розробка нового «Проекту організації території Одеського зоопарку як об'єкту природо - заповідного фонду України» на 10 років;

Отримання державного акту на постійне користування землею;

- Розробка та затвердження Генерального плану реконструкції Одеського зоопарку;
- Благоустрій в економічній зоні паркінгу зоопарку (4000 кв.м) для відвідувачів з організацією другого входу в зоопарк;
- Реконструкція головного входу в зоопарк з вул. Новий прищеплений ряд;
- Постачання інженерних мереж: каналізація по всьому зоопарку, електропостачання обладнанням другого електричного вводу від непрацюючої підстанції в парку «Преображенський», водопостачання зоопарку;
- Будівництво зовнішньої огорожі навколо всього зоопарку;
- Встановлення системи відеоспостереження по всьому зоопарку;

- Розробка проектно-кошторисної документації та будівництво в економічній зоні зоопарку: гараж; господарські майстерні (столярний, слюсарний та зварювальний цехи); склади; кормова кухня, сінник, віварій, а також реконструкція центру реабілітації дикої природи. В даний час ці комунальні послуги розташовані у виставковій зоні, що є естетично та функціонально неприйнятним;
- Придбання нового обладнання для господарських та ветеринарних служб, розширення флоту;
- Капітальний ремонт сектору копитних (1-й етап);
- Розробка проектно-кошторисної документації на організацію підсобних господарств площею 25 га;
- Благоустрій зони відпочинку для відвідувачів;
- Капітальний ремонт сектору копитних тварин (2-й етап);
- Знесення старих приміщень господарських служб та розчищення території для створення нових експозицій;
- Розробка проектно-кошторисної документації на будівництво нових експозицій на території колишніх складів трамвайного депо: хижаків, мавп, карликові бегемоти (або носороги), теплолюбні птахи, собаки, куниця, кажани, пінгвіни та інші тварини;
- Організація підсобного господарства (1 черга);
- Будівництво нових експозицій на території колишніх складів трамвайного депо: хижаків, мавп, карликових бегемотів (або носорогів), теплолюбних птахів, собак, куниць, кажанів, пінгвінів та інших тварин;
- Розробка проектно-кошторисної документації на реконструкцію слона;
- Організація підсобних господарств (2 етапи);
- Капітальний ремонт слонової кістки;

- Розробка проектно-кошторисної документації на реконструкцію та розширення експозиції птахів та інших тварин, а також зон відпочинку в існуючому зоопарку;
- Проведення будівельно-монтажних робіт з розширення експозицій та благоустрою зони відпочинку на існуючій території зоопарку;
- благоустрій зеленої зони зоопарку;
- Вдосконалення пішохідних покриттів по всьому зоопарку.

Фінансування здійснюється з місцевих бюджетів, державного та власних доходів. Після цієї розробки проектно-кошторисної документації інвестори та спонсори будуть залучені до будівництва окремих експонатів [20].

Загальна вартість проектно пропозиції становить 99 000 тис. Грн., У тому числі 93 800 тис. Грн. За рахунок бюджету міста Одеси. Програма діє в період 2013-2022.

Програми охорони навколишнього середовища Одеської області

Важливі критерії та фактори для визначення найважливіших екологічних проблем, в тому числі пов'язані з: низьким рівнем забезпеченості сільського населення незадовільним станом очисних споруд, якісною питною водою, деградацією прибережних рекреаційних зон, прогресивним підтопленням, високим розподілом, рівнем розподілу забруднення атмосферного повітря викидами від автомобільного транспорту, утилізації та захоронення токсичних (небезпечних) відходів та їх зберігання, незадовільної санітарно-екологічної ситуації озера Сасик та прилеглих територій, незадовільного екологічного стану басейнів річок Дністер та Дунай, які є основними джерелами постачання нафти. термінал поблизу населеного пункту Джурдулешті (Республіка Молдова), скиди забруднюючих речовин у транскордонні водотоки з території Республіки Молдова, Румунія, екологічна проблема, пов'язана з роботою ЗАТ Молдавська ДРЕС.

1) Забруднення атмосфери викидами забруднюючих речовин від промислових підприємств та транспортних засобів [30].

Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів у 2017 році склали 29,6 тис. Т, що на 3,2 тис. Т (або 12,1%) більше, ніж у 2016 р. Зростання викидів відбувається за рахунок зміни методики визначення викидів забруднюючих речовин в атмосферу (Методичні положення щодо організації державного статистичного моніторингу охорони атмосферного повітря, затверджені наказом Держкомстату від 23.03.2016 №44, із змінами, затвердженими наказом Держкомстату від 13.01.2017 №9), які торкнулись кількості підприємств, які повинні звітувати перед Державною службою статистики (тобто збільшили їх кількість).

Найбільші обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу мають підприємства, що займаються поставками електроенергії, газу, пари та кондиціонування повітря - 40%, транспорту та зв'язку - 19% та виробництвом - 17%.

На стан атмосферного повітря населених міст області значний вплив матимуть такі викиди від мобільних джерел, а особливо від автомобільного транспорту. Викиди шкідливих речовин від транспортних засобів домінують серед викидів від стаціонарних джерел майже у всіх містах та районах області.

Найбільше навантаження від мобільних джерел припадає на атмосферне повітря Одеси.

В місті Одеса діє Програма охорони та поліпшення довкілля Одеси на 2017-2021 роки (далі - Програма).

Програма передбачає техніко-економічне обґрунтування розробки заходів, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин, пов'язаних з організацією руху на автомобільній мережі та моніторингом якості повітря.

2) Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин зворотними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального господарства.

Значна проблема з точки зору погіршення стану. Якість води у водосховищах області - це скидання забруднених стічних вод у водні об'єкти.

Станом на 1 січня 2018 року, за даними суб'єктів господарювання, у відомстві працює 121 підприємство, яке скидає стічні води у поверхневі водні об'єкти, з них затверджені норми гранично допустимих скидів (ГДС) забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти. мають 72 підприємства, що становить 60% [31].

Основними забруднювачами є ТОВ «Інфокс», комунальне підприємство «Білгород-Дністровскводоканал», комунальне підприємство «Артокз» «Водоканал», КП «Котовскводоканал» та інші.

Скид забруднених стічних вод у водні об'єкти у 2017 році склав 159,2 млн. м³, у тому числі недостатньо очищених - 3,484 млн. м³, без очищення - 29,17 млн. м³ [31].

За наявними даними, Управління в Одеській області налічує 212 комплексів очисних споруд загальною проектною потужністю 1557,8 тис. м³ / добу, з них 80 розміщено в базах відпочинку, санаторіях та пансіонатах в зоні відпочинку м. Білгород-Дністровський, Овідіопольський та Ковінський. Татарбунарські райони. При загальній кількості очисних споруд 26,5% перебувають у незадовільному санітарному стані, зокрема очисні споруди Арцизького, Березівського, Саратського, Ананьївського, Красноокнянського, Татарбунарського районів. Очисні споруди Овідіопольського району, Котовська, Роздільнянського району тощо потребують реконструкції [31].

3) Затоплення земель та населених пунктів області [32].

Масштаби повеней в населених пунктах Одеської області за останні десятиліття стали загрозливими. Підтоплення сільськогосподарських угідь та прилеглих територій спостерігається на значних територіях.

У 2017 році Одеською гідрогеолого-меліоративною експедицією Одеського регіонального водного фонду проведено роботи з контролю за підтопленням сільських поселень в зрошувальній зоні Одеської області. Детально обстежені села, в яких були зафіксовані райони затоплення чи потенційного затоплення.

У великих випадках процеси підтоплення в селах Одеської області відбуваються в результаті впливу комплексу факторів, як техногенних, так і природних. Основними причинами затоплення сільських територій Одеської області є:

- близько до поверхні природного рівня підземних вод;
- мілкі водостійкі гірські породи;
- регулювання поверхневого стоку;
- забудова територій без планування;
- будівництво доріг без водопропускних труб у кузові набережної;
- замулення невеликих русел і балок;
- збитки від комунальних послуг (водопостачання, каналізація);
- відсутність зливової каналізації та дренажних систем та замулення існуючих населених пунктів;
- регулювання стоку малих річок і балок, неконтрольоване будівництво ставків і дамб.

Погодні умови вегетаційного періоду 2017 року загалом не справили суттєвого впливу на гідрогеологічні умови в більшості сільських населених пунктів Одеської області, що перебувають під контролем Одеського ГГМЕ.

В Одеській області за результатами опитування 2017 року виявлено 36 затоплених сільських поселень. Загальна площа підтоплення сільських поселень становить 1599 га, на яких знаходиться 4761 садиба [32].

Затоплені села знаходяться в Біляївському (10), Саратовському (6), Овідіопольському (6), Кілійському (2), Татарбунарському (4), Ізмайльському (3), Болградському (3), Рені (1) та Арцизькому (1) районах .

Зрошувальні системи та меліоративні споруди майже не впливають на масштаби підтоплення в селах області.

Крім того, було визначено 32 сільських поселення, де були зафіксовані райони потенційного підтоплення. Загальна площа потенційного підтоплення становить 4229 га, де знаходиться 10645 садиб.

У південній частині області підтоплення розгортається під впливом водогосподарської діяльності (зрошувальна зона). Створення зрошувальних водойм у долинах малих річок сприяє підтопленню населених пунктів, розташованих у зоні їх впливу - сіл Татарбунари, Кілія, Трудове та Шевченкове Кілійського району, сіл Нерушай та Дмитрівка Татарбунарського району тощо [32].

9) поводження з відходами I-III класів небезпеки;

Величезна кількість скупчень небезпечних відходів представляє реальну небезпеку для населення та навколишнього середовища.

Завдяки діяльності різних видів виробництва в Одеській області якісний склад відходів різноманітний, а саме:

- відходи I класу небезпеки складаються з відпрацьованих люмінесцентних ламп, що містять сполуки ртуті, гальванічні мули, свинець та його сполуки, непридатні пестициди тощо;

- до відходів II класу - масляний мул, мідь та її сполуки, відпрацьовані неорганічні кислоти, зіпсовані батареї та акумулятори тощо;

- до відходів III класу - відходи фарб, лаків, емалей, відпрацьованих формувальних сумішей, відпрацьованих неорганічних кислот, відпрацьованих каталізаторів, матеріалів, забруднених нафтопродуктами тощо [31].

Ще однією важливою проблемою буде проблема зберігання та безпечного поводження з непридатними хімічними засобами захисту рослин (далі - НЗЗР), які залишились в Одеській області ще з радянських часів, і є одним із напрямків Департаменту державної екологічної політики. На даний момент в області реалізована «Комплексна програма охорони навколишнього

природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки в Одеській області на 2014 - 2019 роки» [30], затверджена рішенням обласної ради від 21.02.2014 № 1021-VI. Відповідно до пункту 2.1.6. Програма із змінами, внесеними рішенням обласної ради від 14 березня 2018 року № 663-VII, передбачала здійснення заходів щодо виведення з території області залишку непридатного для використання ХЗЗР у кількості понад 550 тонн. [30].

Міністерство екології та природних ресурсів України формує план відповідних заходів з охорони навколишнього середовища для безпечного поводження з непридатними для використання ВЦЗ за відповідною бюджетною програмою.

4) Поширення екзогенних геологічних процесів

Зсуви стануть одними з найнебезпечніших процесів, що спричиняють руйнування будівель, втрату цінних сільськогосподарських угідь. Особливе місце у розвитку зсувів займають схили лиманів та морське узбережжя. Площа зсувних територій становить майже 20% території області [31].

В Одеській області дуже поширені зсуви, що спричиняють руйнування будівель та втрату належних сільськогосподарських угідь. Загалом в області зареєстровано понад 5000 зсувів, більшість з яких сформується на півночі області. Важливе місце займає морське узбережжя та схили лиманів у достатньому розвитку зсувів [31].

Заходи щодо зсуву в регіоні носять локальний характер і проводяться в останні роки лише у випадку аварійного стану будівель, руйнування транспортних мереж. Водночас сучасний стан узбережжя, насамперед у межах населених пунктів, вимагає термінових заходів щодо будівництва, реконструкції або ремонту зсувних споруд [31].

Реалізація заходів, передбачених Програмою, дозволить досягти таких результатів та вирішити наступні проблеми:

- підвищення якості атмосферного повітря та питної води на 10%;
- підвищення якості морської води на 20%;

- зменшення небезпечних відходів на 40%;
- підвищення рівня безпеки та комфорту середовища проживання людини на 10%;
- покращення іміджу Одеси в результаті дотримання державних та міжнародних екологічних стандартів [31].

На основі аналізу формування бюджетних та позабюджетних фондів охорони навколишнього середовища можна зробити наступні висновки:

- бюджети формуються за рахунок екологічних податків та платежів за використання природних ресурсів;
- відсутній організаційний та економіко-екологічний механізм визначення напрямів використання бюджетних та позабюджетних фондів для природоохоронних заходів;
- не всі програми мають певний обсяг фінансування з державного та місцевих бюджетів та позабюджетних фондів;
- відсутні методи обґрунтування адміністративних рішень адміністративних органів щодо визначення конкретних заходів щодо характеру охорони та обсягів їх фінансування;
- відсутній моніторинг та контроль збору адміністративних органів за використання бюджетних коштів у програмах [31].

Створені програми охорони природи формуються за рахунок коштів Державного бюджету України, обласних бюджетів та позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища та міста. Управління виконанням програм знаходиться на суттєво недостатньому рівні. Вони практично не здійснюють моніторинг, аналіз та контроль виконання програмних заходів та їх фінансування. Адміністративні рішення щодо формування постресурсних екологічних програм не мають наукового обґрунтування. Визначені принципи формування та реалізації програм охорони навколишнього середовища спрямовані на підвищення якості управління та подальше вдосконалення адміністративних заходів для їх ефективного та своєчасного здійснення.

ВИСНОВКИ

Еколого–економічний механізм природоохоронної діяльності діє в Україні з 1991 року з прийняттям Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Разом із тим постійно здійснювався пошук дієвих економічних механізмів управління природокористуванням, що закономірно приводив до запозичення нових форм, зокрема в країнах із розвинутою ринковою економікою. В Україні основним напрямом розвитку й удосконаленням законодавчої бази є її гармонізація з європейським.

Сьогодні економічний механізм природокористування і природоохоронної діяльності базується на наступних засадах :

- платність природокористування;
- система економічного стимулювання природоохоронної діяльності;
- екологічний податок;
- наявність ринку природних ресурсів;
- вдосконалення цінової політики, особливо в галузях, що використовують природні ресурси при виробництві;
- екологічні фонди;
- екологічні програми;
- екологічне страхування.

Основна частина функцій по формуванню економічного механізму природокористування реалізується на державному рівні. Це, перш за все, розробка і прийняття законодавчих актів, встановлення порядку відрахування і розмірів платежів за спеціальне використання природних ресурсів, встановлення лімітів, виділення коштів з бюджету на будівництво природоохоронних об'єктів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Іванюк Д.П., Шульга І.В. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібник. – К.: Алетра, 2007. – 368 с.
2. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку: Декларація, Міжнародний документ від 14.06.1992.№ 995_455//База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455 (дата звернення 27.10.2020).
3. Управління природоохоронною діяльністю: навчальний посібник / Шмандій В.М., Солошич І.О. К.: 2004. – 286 с. URL: www.library-odeku.16mb.com
4. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//2755-17> (дата звернення 29.10.2020).
5. Порядок визначення плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища: Положення Постанова Кабінета Міністрів України від 13.01.1992 № 18//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show//18-п> (дата звернення 29.10.2020).
6. Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору: Положення Постанова Кабінета Міністрів України від 1.03.1999 р. № 303//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-п> (дата звернення 29.10.2020).
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон від 26.06.91 № 1268-XII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення 29.10.2020).
8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон від 28.02.2019№2697-VIII // База

- даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (дата звернення 21.10.2020).
9. Вишницька, О. І. Екологічні інвестиції: сутність, класифікація, принципи та напрями реалізації / О. І. Вишницька // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. - 2013. - № 2. - С. 51-58.
10. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. К.:Лібра, 2002. – 472 с.
11. Регіональна економіка: Підручник для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗ. Затверджено МОН / Качан Є.П. — К., 2011. — 670 с.
12. Водний кодекс України: Закон, Кодекс від 06.06.1995 №213/95-ВР //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-ВР> (дата звернення 29.10.2020).
13. Про надра кодекс України: Закон, Кодекс від 27.07.94 № 133/94-ВР //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/94-ВР> (дата звернення 29.10.2020).
14. Лісовий кодекс: Кодекс України, Закон, Кодекс від 21.01.1994 № 3852-ХІІ //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> (дата звернення 29.10.2020).
15. Порядок справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду: Положення від від 6.07. 1998 р. № 1012//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1012> (дата звернення 29.10.2020).
16. Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів: Постанова КМУ від 17 вересня 1996 р. № 1147-96-п//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-п> (дата звернення 29.10.2018).
17. Про Порядок використання коштів резервного фонду бюджету: Постанова від 29 березня 2002 р. № 415//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415> (дата звернення 29.10.2020).

18. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/№2807-IV> (дата звернення 29.10.2020).
19. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (дата звернення 29.10.2020).
20. Міська цільова програма розвитку та збереження зелених насаджень м. Одеси на 2017-2020 роки: затв. рішенням Одеської міської ради від 08.02.2017 № 1607-VII//оф. сайт Одеської міської ради/ URL: <https://omr.gov.ua/ua/city/departments/eco/> (дата звернення 27.04.2020).
21. Про затвердження Програми розвитку та реконструкції Одеського зоопарку «Зоопарк – 100» на 2013-2022 роки : затв. рішенням Одеської міської ради від 19.02.2013 №2776-VI // оф. сайт Одеської міської ради / URL: <https://omr.gov.ua/ua/city/departments/eco/> (дата звернення 28.04.2019).
22. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21. 05. 1997 № 280/97-ВР//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2581-19> (дата звернення 27.10.2020).
23. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Законів України від 23.03.2000 р. №1602-III //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-III> (дата звернення 27.10.2020).
24. Про державні цільові програми: Законів України від 18.03.2004 р. №1621-IV//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-IV> (дата звернення 27.10.2020).
25. Про природно-заповідний фонд України: Законів України від 25.12.2008р. №805 - VI//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-17> (дата звернення 27.10.2020).
26. Про Червону книгу України: Законів України від 18.11.2012 №2894-14//База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14> (дата звернення 27.10.2020).

27. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 № 2894-III //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-III> (дата звернення 27.10.2020).
28. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках: Постанови Кабінету Міністрів України від від 29.06.2011 року №707 //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/707> (дата звернення 27.10.2020).
29. Про затвердження Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають в стані неволі або в умовах напіввільного утримання: Наказ Міністерства охорони навколишнього середовища від 30.09.2010 №429 України //База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429> (дата звернення 27.10.2020).
30. Комплексна програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014 – 2019 роки : затв.рішенням Одеської обласної ради від 21.02.2014 № 1021-VI//оф. веб-сайт Одеської обласної ради/ URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua/blog/>
31. Одеська область. Екологічний стан: оф. сайт Одеської обласної ради / URL: <http://oblrada.odessa.gov.ua> (дата звернення 09.11.2020).
32. Екологічний паспорт Одеської області: оф. сайт Одеської обласної ради / URL: https://menr.gov.ua/files/docs/eco_passport_r_k.pdf (дата звернення 25.11.2020).